

Mateja Šporčić

Veleučilište Baltazar Zaprešić

msporcic@bak.hr

Dva „mala“ jezika u susretu – izgovorna odstupanja govornika gruzijskoga u HIJ-u na početnoj razini

Mali jezici rijetko dolaze u kontakt osim ako nije riječ o geografski i kulturološki bliskim jezicima. Hrvatski i gruzijski geografski su udaljeni, imaju otprilike podjednak broj govornika te su, iako genetski ne pripadaju istoj jezičnoj porodici, donekle tipološki slični (složeni konsonantski sustavi, vokalski sustavi prosječne veličine, konsonantski klasteri), stoga je zanimljivo vidjeti koje se fonološke i fonetske pojave javljaju u međujeziku govornika koji ovladavaju hrvatskim kao inim jezikom (HIJ), a kojima je polazni jezik gruzijski. Ovaj se rad bavi ponajprije fonološkim i fonetskim odstupanjima u izgovoru gruzijskih govornika koji ovladavaju hrvatskim. Najprije će se ukratko opisati fonološki sustav gruzijskoga kako bi se, kontrastiranjem s hrvatskim fonološkim sustavom, dio odstupanja pokušalo objasniti kao prijenosne pojave iz polaznog jezika. Primijenjena vrijednost takva pristupa jest u tome što on može dati smjernice za poučavanje izgovoru hrvatskoga specifične skupine inojezičnih govornika, ali i produbiti spoznaje o kontaktnim fenomenima koji se javljaju prilikom susreta hrvatskoga s brojnim jezicima koji su dio svjetske jezične raznolikosti, a ne samo s velikim europskim i svjetskim jezicima.

Ključne riječi: gruzijski, hrvatski kao ini jezik, fonološka odstupanja, izgovorna odstupanja, međujezik

1. Uvod¹

U posljednjih desetak godina, od ulaska u Europsku uniju, Hrvatska postaje sve atraktivnija zemlja za privremeni ili stalni boravak strancima iz sve većeg broja zemalja Europe, ali i cijelog svijeta. Ta okolnost dovodi govornike različitih jezika u

¹ Neki dijelovi ovog rada izloženi su u neobjavljenom predavanju *Fonološka i fonetska odstupanja govornika španjolskoga, turskoga i gruzijskoga u početnom učenju hrvatskoga* održanom na 12. stručnom i znanstvenom savjetovanju za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (SIH) u Zagrebu u srpnju 2019., a jezični primjeri koji se navode objavljeni su u drugom kontekstu (mjerena razumljivost govorne proizvodnje inojezičnih govornika HIJ-a) u radu „Ispravljanje ili ne? – razumljivost govorne proizvodnje učenika hrvatskoga kao inog jezika“, poglavlju knjige *HINIZ – Hrvatski inojezični* iz 2020.

kontakt s hrvatskim jezikom te se sve veća stručna i znanstvena pozornost unutar polja ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom i poučavanja hrvatskomu kao inom jeziku posvećuje identifikaciji, popisivanju i usustavljivanju odstupanja koja čine učenici na svim jezičnim razinama – fonološkoj i fonetskoj, morfološkoj, sintaktičkoj, semantičkoj, leksičkoj. Kratak pregled literature pokazuje da su u hrvatskoj filologiji sve brojniji radovi koji se bave sustavom grešaka, i to na svim razinama – fonološkoj razini (usp. Novak Milić 2005, Carović i Čavar 2010, Banković-Mandić 2012, Dobrić i Katalinić 2016, Lovrečić 2018), fonološkoj i morfosintaktičkoj razini (Aleksovski 2014) te morfološkoj i/ili sintaktičkoj razini (Podboj 2013, Čaušević 2019) itd.

Bavljenje sustavom grešaka na razini izgovora te promišljanje o mogućnostima njihova otklanjanja ima dugu tradiciju u hrvatskoj filologiji. U tom kontekstu osobito je značajna izvorna hrvatska metoda usvajanja jezika – audiovizualna globalno-strukturalna metoda (AVGS), koju je sredinom 20. stoljeća osmislio romanist Petar Guberina, osnivač Zavoda za fonetiku pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prema Guberininim uputama i u njegovoj organizaciji interdisciplinarni timovi stručnjaka (nastavnika stranih jezika, crtača) tih su godina intenzivno stvarali tečajeve za brojne jezike (hrvatski, francuski, talijanski, engleski, njemački, ruski itd.), pri čemu su za izgovorne vježbe izrađene vježbenice sa snimkama na pločama. Na tom su se pothvatu okupila brojna značajna imena hrvatske (M. Kravar, Lj. Jonke, R. Filipović, Z. Škreb, A. Menac), ali i strane filologije (Škarić 2005: 2).

U hrvatskom se kontekstu jezikoslovci počinju baviti sustavom grešaka i njihovim otklanjanjem otprilike 60-ih godina prošlog stoljeća, i to ponajprije već spomenutom AVGS metodom. Primjerice, Škarić (1967) donosi pregled teorijskih pretpostavki komparativne lingvistike i pojma sustava grešaka te tipologiju fonetskih grešaka, Orlandi (1967) objašnjava sustav grešaka u talijanskome te sustav korekcije govornika kojima je J1 hrvatski („srpskohrvatski“), a Vuletić je 1964. obranio magistarski rad *Sistem grešaka i korekcija izgovora Francuza koji uče engleski* (Nikolić 2015). Poučavanjem izgovoru, korekcijom fonetskih grešaka te njihovom klasifikacijom bavile su se i Vesna Požgaj-Hadžić (1999) te Nataša Desnica-Žerjavić (1998).

Proučavanje fonoloških i izgovornih odstupanja jest jedno od plodnijih područja proučavanja odstupanja prilikom ovladavanja ciljanim jezikom, i to vjerojatno zato što prvi susret s bilo kojim jezikom u kontekstu formalnog poučavanja jeziku najčešće započinje upoznavanjem s njegovim glasovnim inventarom i slovopisom. Valja napomenuti da to nije bio slučaj s prije spomenutom AVGS metodom, kojoj je u temelju ponajprije govor temeljen na slušanju dobrih govornih primjera kao prirodnom načinu usvajanja jezika, dok se pisanju pristupa s određenim vremenskim odmakom ovisno o dobi polaznika nastave. Taj je pristup bio prisutan u obrazovnom sustavu i školama stranih jezika do kasnih 80-ih godina 20. stoljeća i bio je temelj za izradu različitih udžbenika, primarno na početnim razinama učenja stranog jezika.²

² Zahvaljujemo anonimnom recenzentu na upozoravanju na važnost AVGS metode i njezine potencijalne prednosti za tematiku kojom se ovdje bavimo.

Rezultati bavljenja odstupanjima u ovladavanju inim jezikom mogu imati praktične implikacije u unapređenju prakse poučavanja i pružanju smjernica za izradu nastavnih materijala te prilagodbu nastavnih sadržaja i metoda potrebama učenika. Kada se za uočena odstupanja nastoje pronaći objašnjenja, najčešće se poseže za tumačenjem jednog dijela učenih pojava kao prijenosnih odstupanja, čime se upućuje na negativan prijenos iz polaznog jezika. Za takvo objašnjenje potrebno je barem rudimentarno poznavati polazne jezične sustave učenika J2.

U hrvatskom kontekstu velik broj osoba koje se zateknu u našoj zemlji na privremenom ili stalnom boravku jesu govornici nekoga od velikih europskih jezika (engleskoga, njemačkoga, talijanskoga, francuskoga ili španjolskoga), ili nekoga od ostalih većih jezika, kao što je primjerice kineski. Dosad je najviše stručne pozornosti u kroatističkoj glotodidaktičkoj literaturi posvećeno odstupanjima koja čine govornici velikih europskih jezika. U ovom će radu biti riječi o prijenosnim odstupanjima koja u hrvatskome kao inom jeziku (HIJ) čine govornici gruzijskog jezika. Koliko je autorici ovih redaka poznato, o kontrastiranju gruzijskoga i hrvatskoga te predviđanju i analizi mogućih odstupanja govornika gruzijskoga u HIJ-u dosad se nije govorilo i pisalo iz jednostavnog razloga što su gruzijski polaznici tečajeva hrvatskog jezika za strance u našoj zemlji bili iznimno rijetki. Naime, gruzijski ima relativno malen broj govornika u svjetskim razmjerima, a Hrvatska nije jedna od zemalja u koje se najčešće upućuju gruzijski emigranti. Bez obzira na to, Hrvatska bi se u budućnosti mogla naći na popisu Gruzijcima atraktivnih zemalja upravo zbog velikog odljeva stanovništva iz te kavkaske zemlje te činjenice da smo dio Europske unije, koja je vrlo privlačna destinacija za stanovnike brojnih „trećih“ zemalja.

Kao što je već prije istaknuto, rezultati izvornog istraživanja u kojem su popisani primjeri izgovora hrvatskih riječi koji će se koristiti u ovom radu već su ranije objavljeni (usp. Šporčić 2020). Ti su radovi donosili i primjere izgovora govornika različitih polaznih jezika, a u ovom je pak radu naglasak na primjerima izgovora gruzijskih govornika, odnosno njihovu međujeziku u ovladavanju HIJ-em. Za uočene pojave pokušat će se naći objašnjenja njihove etiologije u polazišnom jezičnom sustavu učenika, odnosno odstupanja će se tumačiti bilo sličnošću polazišnog jezika s hrvatskim ili kao negativan prijenos iz polazišnog jezika.

2. O gruzijskom jeziku

2.1. Povijest gruzijskoga i sociolingvistička situacija u Gruziji

Gruzijski jezik pripada kartvelskoj ili južnokavkaskoj jezičnoj porodici, a njime danas govori 4 – 5 milijuna ljudi uglavnom u Republici Gruziji te u nekim manjim zajednicama u dijaspori, odnosno u zemljama bivšega Sovjetskog Saveza, Iranu i Turskoj (Shosted i Chikovani 2006). Tradicija pismenosti na gruzijskome vrlo je duga. Najstarija inačica pisma za bilježenje gruzijskoga – *asomtavruli* – kreirana je još krajem 4. stoljeća s ciljem širenja kršćanstva, koje je oko 330. godine prihvatio kralj Mirian, koji je stolovao u današnjoj središnjoj Gruziji. Ostali kavkaski jezici počeli

su se bilježiti pismom tek u 19. stoljeću, stoga ne iznenađuje da je i prva gramatika posvećena nekomu kavkaskom jeziku – „Rasprava o člancima“ iz 11./12. stoljeća – pisana o gruzijskome i na gruzijskome. Isto vrijedi i za prvi rječnik nekoga kavkaskog jezika (gruzijsko-talijanski rječnik iz 17. stoljeća) (Hewitt 2004: 1). Moderno gruzijsko pismo, *mkhedruli*, fonetske je naravi, a koristi se isključivo za bilježenje gruzijskog jezika.

Na Kavkazu se na razmjerno malome geografskom prostoru govori 50-ak jezika koji se svrstavaju u šest jezičnih porodica (Geiger i sur. 1959). Već spomenutoj južnokavkaskoj (kartvelskoj) porodici pripadaju, uz gruzijski, još i zanski jezici (mingrelski i lazijski) te svanski; sjeverozapadnokavkaskoj abhaski, abazinski, adigejski, kabardinsko-čerkeski te izumrli ubijski; sjeveroistočnokavkaskoj oko 30 manjih jezika (među kojima su najpoznatiji čečenski, inguški, avarski); indoeuropskoj armenski jezik te četiri iranska jezika, među kojima su osetski i kurdski; turkijskoj sedam jezika; mongolskoj jedan (kalmički) te semitskoj također jedan jezik (aisor) (Geiger i sur. 1959; Matasović 2001). Nabrojeni jezici govore se *samo* na Kavkazu, dok je ruski jezik desetljećima bio jezik uprave i *lingua franca* na širem kavkaskom području te materinski jezik ruskog stanovništva. Funkciju jezika međunarodne komunikacije u ovom turistički sve privlačnijem kraju posljednjih desetljeća sve više preuzima engleski jezik.

Višejezičnost je obilježje svih društava na Kavkazu, pa tako i gruzijskoga. Gruzijski je službeni jezik Republike Gruzije, u kojoj se govori i niz manjinskih jezika. Publikacija Vijeća Europe *Minority Languages in Georgia: Expressions of Cultural Wealth* navodi 15 manjinskih jezika, od kojih su neki autohtoni na Kavkazu (abhaski, armenski, asirski, avarski, azerski, kistski, kurdski/jezidski, osetski, udinski), dok drugima govore useljenici iz novijih razdoblja (estonski, njemački, grčki, poljski, ruski, ukrajinski). Zanimljivo je primijetiti da se na tom popisu manjinskih jezika ne nalaze mingrelski, lazijski i svanski, tri jezika kartvelske jezične porodice koji imaju respektabilan broj govornika u samoj Gruziji – mingrelski 345.000 govornika, svanski 30.000 govornika te lazijski, koji se govori većinom u Turskoj i u nekoliko sela u Adžariji (dijelu Gruzije), a koji je blisko povezan i međusobno razumljiv s mingrelskim (EndangeredLanguages. n.d.) (na *web*-stranici Endangered Languages Project navodi se podatak o 22.000 – 33.000 govornika lazijskoga, od kojih većina prebiva u Turskoj, a ne navodi se koliko je govornika u samoj Gruziji). Navedeni jezici nisu prepoznati kao zasebni, manjinski jezici, iako ne postoji međusobna razumljivost s gruzijskim. Naime, iz političkih razloga mingrelski se kulturni identitet, kao i identiteti govornika lazijskoga i svanskoga, smatra samo inačicom nadređenoga gruzijskog nacionalnog identiteta (usp. Broers 2001).

2.2. Fonologija gruzijskoga

Fonološki sustav gruzijskoga bit će predstavljen na temelju članka *Standard Georgian*, koji je objavljen u časopisu *UC Berkeley Phonology Lab Annual Report 2006*.

godine te koji je predstavljen kao referentan materijal za gruzijski jezik u *Journal of the International Phonetic Association* (JIPA) (Shosted i Chikovani 2006). Obično se opisuje da postoji šest gruzijskih dijalekata, a osnovica standarda jest dijalekt *kartluri*, koji se govori u provinciji Kartli na istoku Gruzije, gdje se nalazi i gruzijska metropola Tbilisi. Informant o standardnoj inačici gruzijskoga bio je drugi autor JIPA-ina članka, muški govornik iz Tbilisija (Shosted i Chikovani 2006: 11).

2.2.1. Gruzijski konsonanti

U JIPA-inu se članku navodi da se konsonantski sustav standardnoga gruzijskoga sastoji od 28 konsonantskih fonema, a on je prikazan u *Tablici 1*.

Tablica 1. Konsonantski sustav standardnoga gruzijskoga

	Dvousnenik	Usneno-zubnik	Zubnik	Desnik	Zadesnik	Jedrenik	Resičnik	Grkljanik
Prskavac	p ^h p' b		t ^h t' d			k ^h k' g	q'	
Slivenik			ts ts' dz	tʃ tʃ' dʒ				
Nosnik	m		n					
Dotačnik/ Okrznik			r/r					
Tjesnačnik		v	s z	ʃ ʒ		x ɣ		H
Bočni približnik				l				

Izvor: prijevod autorice prema Shosted i Chikovani 2006

Kao što je vidljivo iz priložene tablice, gruzijski razlikuje tri niza prskavaca (okluziva) – bezvučne aspirirane, bezvučne ejektivne i zvučne, te tri niza slivenika – bezvučne, bezvučne ejektivne i zvučne. Postoje različiti prijevori o sastavu pojedinih dijelova konsonantskog sustava gruzijskoga s obzirom na tvorbeno mjesto pojedinih glasova te dodatne tvorbene načine.

Prvi se prijevor tiče mjesta tvorbe fonema /q'/, koji je u ovom primjeru opisan kao uvularni ejektivni prskavac. Glavno je pitanje vezano uz taj fonem pitanje načina njegova oblikovanja, odnosno je li riječ o zaporniku [q'] ili frikativu [χ']. Razlog za tu dvojbu jest taj što izgovor toga glasa varira, čak i kod istoga govornika i u istom glasovnom okruženju, te su njegovi alofoni ejektivni okluziv s jakim praskom [q'], glas s praskom i frikacijom [q'χ], uvularni frikativ [χ'] te glotalni zatvor [ʔ]. Osim toga, s obzirom na to da na uvularnom mjestu oblikovanja u gruzijskome nema fonemskih kontrasta, također se postavlja pitanje je li ejektivnost uopće fonemska. Autori IPA-ine ilustracije stoga su proveli fonetska ispitivanja te zaključili da se obilježja tog fonema ne mogu opisati kao prototipno zapornička niti kao tjesnačna, stoga će biti potrebna daljnja akustička i aerodinamična istraživanja koja će razbistriti pitanje točne kategorizacije toga glasa (Shosted i Chikovani 2006: 13–15).

Drugi se prijemor tiče mjesta oblikovanja stražnjeg tjesnačnika, odnosno pitanja je li riječ o velaru /x/ ili uvularu /χ/. Kao i u prethodno navedenoj raspravi, i ovdje postoje varijacije i kod istoga govornika, što je uzrokovano činjenicom da u gruzijskome nema prave fonemske distinkcije između velarnih i uvularnih frikativa. Da bi riješili dvojbu o mjestu oblikovanja toga glasa, autori članka koristili su besmislene slogove koji po tvorbi i naglasku imitiraju riječi / izgovorne obrasce u određenom jeziku (logatome) unutar istoga rečeničnog okvira te su zaključili da je za suvremenoga govornika gruzijskoga /x/ vrlo vjerojatno jedrenik (velar) (Shosted i Chikovani 2006: 15–16).

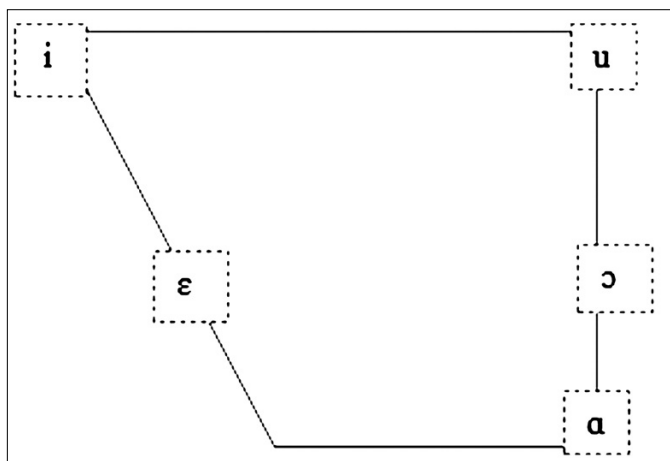
Prethodno opisana dva sporna mjesta u opisu gruzijskoga konsonantskog sustava nisu imala većih reperkusija na izgovor hrvatskoga kao inoga, dok je pitanje koje će se upravo opisati imalo većih posljedica na izgovor hrvatskih zvučnih praskavaca, ali i slivenika i tjesnačnika. Naime, obično se opisuje da u gruzijskome postoje bezvučni aspirirani, bezvučni ejektivni i zvučni praskavci – dvousnjeni ($p^h - p' - b$), zubni ($t^h - t' - d$) i velarni ($k^h - k' - g$). Međutim, praskavci koji se opisuju kao zvučni karakterizirani su relativno niskim stupnjem zvučnosti, a posljedica je toga da su strani slušači pogrešno klasificirali gruzijske zvučne šumnike kao bezvučne ili glotalizirane (Žgent'i 1956 prema Shosted i Chikovani 2006: 17). Zbog toga Butskhrikidze (2002) smatra da bi gruzijske šumnike bilo bolje opisivati u terminima aspiracije, a ne zvučnosti (2002: 86). To potvrđuju i autori IPA-ine ilustracije, čija su fonetska ispitivanja pokazala da je aspiracija značajan čimbenik u diferenciranju gruzijskih prekidnika te da ona, u odsutnosti zvučnosti, može biti i primarni perceptivni ključ. Čini se da upravo opisana dvojba vezana za narav fonoloških opreka kod gruzijskih praskavaca, odnosno izgovora gruzijskih „zvučnih“ glasova ima posljedice i na izgovor u inom jeziku, pa tako i u izgovoru hrvatskih glasova (o čemu će više riječi biti u sljedećem poglavlju).

Gruzijjski su zvonačnici /l, r, n, m, v/ te svi oni često mogu biti i slogotvorni, što nije neobično za jezike koji dopuštaju dugačke konsonantske klastere (Butskhrikidze 2002: 88). Vezano za zvonačnike treba spomenuti i pojavu regularne alternacije rotičkih i bočnih glasova, odnosno /r/ i /l/ u standardnome gruzijskome. Primjer te pojave jest nominalizacijski sufiks *-uri* koji alternira s *-uli* ako se rotički glas nalazi u osnovi – primjerice, /t^hbilisuri/ ('koji je iz Tbilisija', za neživo) ~ /k^hart^huli/ ('koji je iz Gruzije', za neživo) (Shosted i Chikovani 2006: 18). Primjer takve zamjene (/r/ > /l/) nije primijećen kao odstupanje u izgovoru u HIJ-u, što je možda uvjetovano i ograničenim uzorkom riječi. Zubnousnjeni tjesnačni fonem /v/ u većini se slučajeva realizira kao zvučni glas upravo takvih tvorbenih značajki, no ispred bezvučnih konsonanata ostvaruje se kao [f] ili [ϕ]. Ponekad uzrokuje sekundarno zaokruživanje prethodnog šumnika (/q^hvavili/ → [q^wvavili], 'cvijet'), što se ne odnosi na primjere kada /v/ slijedi iza zvučnog šumnika (/gverdi/ → [gverdi], 'strana') (Shosted i Chikovani 2006: 19).

2.2.2. Gruzijjski vokali

I gruzijjski i hrvatski vokalski sustavi tipološki se mogu klasificirati kao prosječni (za definiciju prosječnoga vokalskog sustava vidi Maddieson 2013), a oba se sastoje

od pet vokalskih fonema. Gruzijski se ne-visoki vokali opisuju kao otvoreni nezaobljeni /ɛ/, otvoreni zaobljeni /ɔ/ te otvoreni stražnji nezaobljeni /a/. Osim navedenih fonema, vokalski inventar čine još /i/ i /u/ (Shosted i Chikovani 2006: 19–20). Gruzijski vokalski sustav grafički je prikazan na *Slici 1*.

Slika 1. Vokalski sustav standardnoga gruzijskoga
 Izvor: izrada autorice prema Shosted i Chikovani 2006

Duljina vokala i nazalizacija nisu relevantne za gruzijske vokale, a susljedni vokali nisu dopušteni u jednomorfemskim riječima, čime je isključena mogućnost pojave diftonga (Butskhrikidze 2002: 83). Kada se susljedni vokali pojavljuju u riječi, oni su heterosilabični (Shosted i Chikovani 2006: 20).

3. Cilj rada

Cilj je ovog rada prikazati sustav izgovornih odstupanja na razini glasnika i naglaska koja u ovladavanju hrvatskim jezikom čine govornici kojima je zajednička varijabla isti polazni jezik – gruzijski. Njegovi su podciljevi pokušati objasniti uočena odstupanja utjecajem polaznoga fonološkog sustava (gruzijskoga) te eventualnim drugim detaljima iz jezičnih biografija ispitanika, kao i klasificirati uočena odstupanja. Time se želi proširiti popis jezika za koje postoje radovi slične tematike te upozoriti nastavnike hrvatskoga kao inoga na to koje poteškoće mogu očekivati u radu s govornicima kojima je polazišni jezik gruzijski.

4. Materijali i metode

S obzirom na to da je uzorak ispitanika bio vrlo malen (samo dvije govornice gruzijskoga), ovdje predstavljeno istraživanje nije zamišljeno kao kvantitativno, već kao studija slučaja. Primjeri izgovora gruzijskih govornika već su objavljeni u kontekstu mjerenja razumljivosti inojezičnih (stranih) govornika hrvatskoga u korelaciji s fonološkim,

fonetskim i naglasnim odstupanjima, kada su se osim gruzijskih procjenjivali i ostvarali studenata s drugim polazišnim jezicima – turskim, španjolskim i francuskim (usp. Šporčić 2020). Za ovu je temu važno napomenuti da su izvorni govornici hrvatskoga upravo jednoga govornika s gruzijskim kao polazišnim jezikom (Govornik 1 u *Tablici 2*) najbolje razumjeli tijekom ispitivanja razumljivosti, točnije ostvarena je razumljivost od čak 90,91 % izgovorenih riječi, čime je taj govornik postigao razumljivost veću od govornika kojima su prvi jezici španjolski, turski i francuski (Šporčić 2020: 122).

U skladu s ciljem ovog rada, u raspravi će biti riječi o fonološkim i fonetskim odstupanjima gruzijskih govornika u HIJ-u, a prethodno će se ukratko ponoviti postavke izvornog istraživanja objavljenoga 2020. godine.

4.1. *Ispitanici*

Govorni materijal na temelju kojega su analizirana odstupanja govornika gruzijskoga u susretu s hrvatskim nastao je na temelju rada s dvjema studenticama – govornicama gruzijskoga koje su se našle u ulozi učenika hrvatskog jezika tijekom boravka u Hrvatskoj u sklopu studentske mobilnosti u ak. god. 2018./2019. Studentice su provele ljetni semestar na Veleučilištu Baltazar u Zaprešiću te nisu bile studentice filoloških grupa niti im je učenje jezika bio jedan od razloga boravka u Hrvatskoj. U skladu s navedenim okolnostima studentice su u sklopu kolegija *Croatian language and culture for foreigners* pohađale 30 nastavnih sati pouke osnovama hrvatskog jezika.

Studentice na temelju čijeg je govorenog materijala izrađen prikaz slučaja o kojem se izvještava u ovome radu, kao i mnogi Gruzijci, potječu iz višejezične sredine – jednoj od njih materinski je jezik mingrelski (Govornik 2 u *Tablici 2*), a drugoj je predački jezik abhaski (Govornik 1 u *Tablici 2*). Obje vladaju engleskim na vrlo visokoj razini te se služe i ruskim.

4.2. *Materijali*

Na kolegiju *Croatian language and culture for foreigners* studenti su poučavani glasovnomu sastavu hrvatskoga, hrvatskomu slovopisu te osnovama hrvatske gramatike opisane u udžbeniku *Hrvatski za početnike 1* (Čilaš-Mikulić i sur. 2013). Zbog kratkoće boravka u Hrvatskoj te opsega kolegija ovladavanje hrvatskim jezikom zadržalo se na razini fonologije te temeljnoj razini morfologije i sintakse (konjugacija glagola *biti*, akuzativ kao frekventniji padež itd.), te su stoga pomnije promatrana mogla biti samo odstupanja na razini fonologije odnosno fonetike, koja će i biti predstavljena u ovom radu. Razvijanju izgovorne kompetencije, odnosno vježbama izgovora bio je posvećen samo manji dio kolegija. Te su se vježbe sastojale od ponavljanja za nastavnikom (kao oglednim govornikom) izgovora pojedinih slogova, riječi i kraćih rečenica te uvježbavanja minimalnih parova, pri čemu se vodilo računa o tome da se ciljani segmenti nađu u različitim glasničkim okolinama (više o nastavnim materijalima vidi u Šporčić 2019). Valja još spomenuti da su obje studentice urednoga slušnog statusa.

Na kraju kolegija studenti su polagali ispit koji se sastojao od pisanog i usmenog dijela. Na usmenom dijelu ispita studenti su, među ostalim, bili podvrgnuti i testu izgovora hrvatskoga. Testni materijal sastojao se od 88 hrvatskih riječi koje su studenti trebali pročitati, a njihova je izvedba snimana diktafonom. Sa svakom od ciljanih riječi studenti su se već sreli, odnosno čuli su sve riječi više puta jer je riječ o izrazima iz nastavnih materijala (udžbenika i vježbenice) ili je na neki drugi način ciljana riječ korištena na nastavi, primjerice kroz razgovor o svakodnevnim iskustvima studenata za vrijeme boravka na razmjeni u Hrvatskoj. U sastavljanju popisa testnih riječi, odnosno upitnika trebalo je voditi računa o ograničenosti jezičnog unosa s obzirom na kratkoću učenja hrvatskoga u formalnom kontekstu, kratkoću boravka u Hrvatskoj te primarne razloge boravka u zemlji (studij ekonomije, a ne filologije), ali i o tome da različiti segmenti budu ravnomjerno zastupljeni. Snimanje se odvijalo samo nakon pouke (na samom kraju kolegija), i to individualno – svaki student posebno.

4.3. Analiza podataka

Snimljeni materijal perceptivno je analiziran na dva načina – procjenom nastavnika, koji je transkribirao snimljeni materijal koristeći međunarodnu fonetsku abecedu, a potom su materijal analizirali i nestručni procjenitelji – izvorni govornici hrvatskoga, koji su trebali zabilježiti svoje razumijevanje, odnosno zabilježiti hrvatskom grafijom ono što su čuli. Rezultati perceptivne analize nastavnika, odnosno transkripcija izgovorenih riječi prikazana je u *Tablici 2.*³

Tablica 2. Rezultati perceptivne analize izgovora ispitanika s J1 = gruzijski

Ciljana riječ	Govornik 1	Govornik 2	Ciljana riječ	Govornik 1	Govornik 2
Zagreb	zágrep	zágreḃ	Črnomerec	čřnómérets	čřnómerets
galeb	gálep	galeḃ	učiti	útfiti	útfiti
car	tsar	tsar	mačka	mátfka	mátfka
centar	tséntar	tséntar	vozač	vózatf	vózatf
cimer	tsímer	tsímer	žaba	zába	zába
cimerica	tsímeritsa	tsímeritsa	žena	žená	žéna
crkva	tsřk'vá	tsřkvá	muž	muž	m'uz
crn	sřn	tsřn	muškarac	muřkaráts	muřkárats
cvijet	tsvliet	tsviét	naš	nař	nař
ulica	úľitsa	úľitsa	vaš	vař	vař
ocjena	otsiéna	ótsiena	grad	grad	grad
Španjolac	řpápnolats	řpápnolats	glava	gláva	gláva
Nijemac	niiématf	niémats	graditi	gráđiti	gráđiti

³ Znakovlje potrebno za fonetsku transkripciju uneseno je s pomoću znakovnika ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si/>), koji je u Znanstvenoistraživačkome centru SAZU-a u Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvio Peter Weiss.

grad	grad	grad	duga	dùga	dùga
grupa	grùpa	grùpa	cura	tsùra	tsùra
Hrvatska	xřvátka	xřvátka	cipela	tsipela	tsipela
Hercegovina	xærtsegovína	xertsegòvina	cijena	tsièna	tsièna
hodati	xódati	xódati	čarapa	tfárapa	tfárapa
htjeti	xtièti	xièti	čizma	tfizma	tfizma
Hvar	xvar	xvar	sestra	sèstra	sèstra
uho	ùxo	ùxo	sol	sol'	sol
muha	mùxa	mùxa	zona	zòna	zòna
orah	órax	órax	zebra	zèbra	zèbra
vrh	vřx	vřh	zima	zìma	zìma
jabuka	jábuka	jábuka	zub	zub	zub
jedan	jèdan	jèdan	šah	fax	fax
tramvaj	tramváj	tramváj	žaba	zába	zába
moj	moj	moj	žena	zèna	zèna
Valencia	valénsija	valénsija	šezdeset	jesdèset	jèzdeset
voda	vóda	vóda	žut	zut	zut
studentov	studéntov	studentòv	njega	nèga	nèga
Zadar	zàdar	zàdar	Njemačka	nématfka	niématfka
zima	zìma	zìma	njegov	nègov	niegov
čovjek	tfóviek	tfóvek	njezin	nèzin	nièzen
Čakovec	tfákovets	tfákovets	Juraj	júrai	júrai
ljubav	ljubav	lúbov	đurđica	džúrdzitsa	džúrdzitsa
ljepota	ljepòta	lièpota	đuvec	džúvetf	džúvetf
ljubimac	ljubimáts	lúbimats	dodem	dòdžem	dòdžem
ulje	úlje	ulje	riječ	riètf	riètf
polje	polje	polje	dijete	dlète	diète
menadžer	mènadžer	mènadžer	mlijeko	mlièko	mlièko
džezva	džézva	džèdžva	djeca	dièca	diètsa
udžbenik	udžèbnik	úžbenik	mjesec	mièsets	mièsets
đak	džak	džak	rječnik	rièfnik	rièfnik

Izvor: Šporčić 2020.

U ovom će radu u fokusu biti dio perceptivne analize nastavnika te će na temelju tih transkripcija biti izrađen popis izgovornih odstupanja gruzijskih govornika u ovladavanju hrvatskim.

4.4. Procjenitelji

U prvom dijelu analize procjenitelj izgovora bio je nastavnik, koji je i osmislio testni materijal te transkribirao snimke. U drugom dijelu procjenitelji su bili jezični

laici, izvorni govornici hrvatskoga. Svaku govornicu gruzijskoga procjenjivalo je po 5 procjenitelja (ukupno 10). Drugi dio analize (jezičnih laika) omogućio je uočavanje pojave opisane u poglavlju 5.1.1.

5. Rezultati i rasprava – Fonološka i fonetska odstupanja gruzijskih govornika u HJ2

5.1. Suglasnička odstupanja

5.1.1. Obezvučenje zvučnih suglasnika

Nije neobično da se hrvatski zvučni suglasnici obezvučuju u govoru inojezičnih govornika kada se nađu na kraju riječi, odnosno naglasne cjeline. Uostalom, riječ je o pojavi koja je svojstvena i nekim hrvatskim organskim govorima. U govoru gruzijskih studenata to je obezvučenje bilo potpuno, kao u [zágrep], [gálep], ili djelomično, kao u [zágreb̚], [galeb̚]. Međutim, pojava koja je specifična za govornike kojima je polazni jezik gruzijski jest da se hrvatski zvučni šumnici koje oni produciraju u HIJ-u doimaju kao bezvučni suglasnici, i to bez obzira na položaj zvučnog segmenta u riječi, što je prikazano u *Tablici 3*.

Tablica 3. Ciljane riječi tijekom testa razumljivosti govornika kojima je gruzijski prvi jezik

<i>Ciljani izraz</i>	<i>grupa</i>	<i>grad</i>	<i>graditi</i>	<i>duga</i>	<i>hodati</i>	<i>žaba</i>	<i>zub</i>
<i>Percepcija</i>	klupa, gruba	vrat, karate	kratiti	tuga, tuka	oteti	šapa	sup

Izvor: izrada autorice

Tu je nesumnjivo riječ o prijenosu iz gruzijskoga, odnosno prijenosu dijela značajki polazišnoga fonološkog sustava (uslijed poistovjećivanja s poznatim glasovima iz polazišnoga jezika, u ovom slučaju prenosi se manje izražena zvučnost nominalno „zvučnih“ suglasnika u gruzijskome, koji se možda trebaju drugačije opisivati, o čemu je već bilo riječi) u izgovor hrvatskoga kao inog jezika.

5.1.2. Odstupanja u izgovoru /ɾ/

Fonem /ɾ/ u hrvatskome je silabičan (slogotvoran) te se po nekim svojim obilježjima razlikuje od nesilabičkoga /r/. Glas je to kojim govornici HIJ-a relativno teško ovladavaju, osim ako njihov polazni sustav i sâm ne sadrži usporediv glas. U gruzijskom fonološkom sustavu postoji ne samo silabičko /ɾ/ nego i niz drugih silabičkih sonanata – /l, m, n, ɲ/ – koji su u gruzijskome regularna pojava (za razliku od hrvatskoga gdje se javljaju samo rubno, najčešće u riječima stranog podrijetla). Međutim, ta je silabičnost ovisna o kontekstu, odnosno realizira se samo u konsonantskim klasterima u kojima je sonant okružen glasovima manjeg stupnja zvonkosti (usp. Akhvlediani 1949 prema Butzkhrikidze 2002: 88). Takav status /ɾ/ u gruzijskome

možda objašnjava različite realizacije u izgovoru hrvatskoga /r/ – od očekivanoga [vr̩x], [tsrk'v̩a], [xrv̩atska], do manjih odstupanja u okolnim segmentima ([sr̩n]) ili na samome ciljanom segmentu ([ts̩n], [ts̩kv̩a]), koji se u potonjim dvama slučajevima ostvario kao desnički približnik.

5.1.3. Odstupanja u izgovoru /x/

Hrvatski glas bilježen u hrvatskom slovopisu s <h> u ilustraciji IPA-e bilježi se s <x>, što je znak koji označava jedreni tjesnačnik. Isti se fonem navodi i za standardni gruzijski. Međutim, u gruzijskome postoji i glotalni frikativ /h/ (Shosted i Chikovani 2006), koji se sporadično pojavljivao u izgovoru hrvatskih riječi u kojima se očekuje /x/ – [vr̩h].

5.1.4. Palatalizacija zubnih prskavaca

Iako gruzijski ne sadrži palatalizirane okluzive, izgovor hrvatskih /t/ i /d/ u izgovoru jedne studentice ponekad je bio palataliziran – [xòdat̪i], [d̪ièt̪e] – zbog čega su izvorni govornici hrvatskoga percipirali tako izgovorene riječi kao „hodači“ i „cvi-jeće“ (Šporčić 2020: 22–23). Uzrok opisane pojave, umjesto u negativnom transferu iz gruzijskoga, vjerojatnije treba tražiti u negativnom prijenosu iz ruskoga, koji je još uvijek vrlo raširen u Gruziji, a koji sadrži palatalizirane suglasnike. Naime, Gruzija je do 1991. bila u sastavu SSSR-a, stoga je ruski desetljećima bio *lingua franca* u multietničkoj sovjetskoj Gruziji. Čak i među etničkim Gruzijcima, kojima je gruzijski materinski jezik, ruski se nije smatrao pravim „stranim“ jezikom (kao engleski, francuski ili njemački) nego svojevrsnim drugim domaćim jezikom, i to bez obzira na stupanj ovladanosti tim jezikom (Blauvelt 2013: 190). Istraživanje iz 2011. godine o stanju ruskog jezika u Gruziji pokazalo je da u dobnoj skupini od 18 do 35 godina čak 61 % stanovnika Gruzije ocjenjuje svoje poznavanje ruskoga visokim ocjenama, a taj broj raste na 70 % ispitanika u dobnoj skupini od 36 do 55 godina (Blauvelt 2013: 192). Ista je govornica sporadično palatalizirala i neke druge segmente – [m̪uʒ], no u tom primjeru vjerojatno nije riječ o utjecaju ruskoga – već bi mogla biti riječ o negativnom utjecaju engleskoga (*music*).⁴

5.1.5. Odstupanja u izgovoru /ɭ/

Hrvatski glas bilježen kao <lj> po svojim je artikulacijskim svojstvima nepčani bočni približnik, odnosno /ɭ/. Taj glas predstavlja najviše poteškoća stranim govornicima hrvatskoga (usp. Banković-Mandić 2012, Dobrić i Bićanić 2013) jer je tipološki dosta rijedak. Nema ga niti u standardnom gruzijskome, pa ne iznenađuje da je jedna studentica umjesto [ɭ] u svim primjerima ostvarivala „nesliven“ izgovor – [ljubav], [ljepòta], [ljubimàts], [ùlje], [polje]. Ipak, druga je studentica ponekad uspješno ostvarivala ciljani izgovor – [ɭùbov], [ɭùbimats], što je sama objasnila okolnostima iz svoje

⁴ Zahvaljujemo anonimnom recenzentu na toj opasci.

jezične biografije. Naime, njezin je materinski jezik mingrelski, za koji je navela da ima glas usporediv s hrvatskim [ʎ], iako izvori ne potvrđuju tu tvrdnju ni za jednu od četiriju inačica mingrelskoga koje su opisane na mrežnoj stranici *Phoible* (mingrelski nije standardiziran, a njegovi se govornici u službenim situacijama služe gruzijskim).

5.1.6. Odstupanja u izgovoru /ɲ/

Standardni gruzijski ne sadrži fonem usporediv s hrvatskim nepčanim nosnikom /ɲ/, stoga ne iznenađuju odstupanja kao što su [niegov], [nièzen]. Ipak, čini se da ino-jezični govornici relativno lako ovladavaju izgovorom toga hrvatskoga glasa, pa su i u govoru studenata iz Gruzije mnogo češći bili ostvaraji u kojima je uspješno ostvaren ciljani segment – [ɲéga], [ɲémaʦka], [ɲégov], [ɲézin].

5.1.7. Ostala sporadična odstupanja u izgovoru šumnika

Ostala se primijećena odstupanja u izgovoru hrvatskoga mogu opisati kao sporadična jer se ne javljaju u svim primjerima niti u nekim predvidivim situacijama. Takav je, primjerice, nepčani izgovor hrvatskih prednepčanih tjesnačnika – [ʒába], [ʒéna], [m'uz], koji bi se možda mogao tumačiti kao dio šire pojave palatalizacije šumnika pod utjecajem ruskoga; palatalizacija zubnog šumnika pod utjecajem susjednog prepalatala – [ʦʲizma], što je također ocijenjeno kao trivijalna pojava s obzirom na to da se javlja i u izvornih govornika hrvatskoga u njegovu razgovornom stilu; metateza dvaju segmenata zbog nedovoljne usvojenosti ciljanog leksema – [udʒébnik] za 'udžbenik'; ostvaraj pogrešnoga glasa zbog nedovoljne ovladanosti slovopisom – [niiémaʦ] za 'Nijemac' i [dʒézva] za 'džezva', odnosno dvoglasni izgovor digrafa <dž>.

5.2. Vokalska odstupanja

U izgovoru HIJ-a govornika kojima je J1 gruzijski perceptivnim testom nisu uočena veća odstupanja osim dvosložnog izgovora dvoglasnika /ie/. Unatoč pouci o izgovoru zapisa s <ije> i <je> govornici su gruzijskoga samo ponekad ostvarili prihvatljiv izgovor. Kada je bilo riječi o <ije>, izgovor je najčešće bio dvosložan kao u [tsvliet], [niiémaʦ], [riietʃ], dok je kod <je> izgovor češće bio prihvatljiv, kao u [tsièna], [xtièti].

5.3. Naglasna odstupanja

Govornici gruzijskoga ostvarivali su dočetni naglasak (na ultimi) najčešće u dvosložnim riječima a-osnova, to jest sa sufiksom -a u nominativu jednine, kao u [ʦɤk'vâ], [zenâ]. U drugim pak usporedivim primjerima nije bilo odstupanja u naglasnome mjestu, kao u [dûga, tsûra, sèstra, ʦʲizma, zába, mùxa, zòna, zèbra, zîma, zába, zèna, vòda]. U trosložnim riječima naglasno mjesto varira – od ispravno smještenog naglaska na antepenultimi ([ùlitsa]), do pomicanja naglaska na slog iza ([otsièna], [xɤvâtska]) ili slog ispred ([pâɲolats]).

6. Zaključak

Susret hrvatskoga sa svjetskim jezicima te jezicima koji su hrvatskomu kulturološki i geografski bliski relativno je dobro popraćen stručnom i znanstvenom literaturom u području kontaktne lingvistike, međujezičnih pojava itd. S druge strane, susret dvaju „malih“ jezika u međujeziku osoba koje su u procesu ovladavanja novim jezikom nije tako česta pojava. Zbog toga se može činiti suvišnim govoriti i pisati o međujezičnim pojavama u govornika jednoga „malog“ jezika – gruzijskoga, u susretu s drugim malim jezikom – hrvatskim, no smatramo da će takvih situacija, s obzirom na sve jaču globalizaciju i s obzirom na sve veće prilike za interkulturalne i inozemne kontakte, u budućnosti biti sve više, te da ipak nije suvišno posvetiti pozornost i istraživanju kontakata malih jezika, kao što je ovdje opisan susret hrvatskoga i gruzijskoga.

Iako bi se iz same osnovne intencije ovoga rada – popisivanje odstupanja govornika gruzijskoga u susretu s fonologijom hrvatskoga – dalo zaključiti da bi rad na poučavanju hrvatskomu izgovoru s učenicima HIJ-a kojima je prvi jezik gruzijski bio težak, to zapravo i nije tako. Naravno, treba uzeti u obzir da je polazišni jezik učenika samo jedan od čimbenika koji utječu na uspjeh u ovladavanju inim jezikom. No, zbog tipološke sličnosti dvaju jezika, i to u smislu složenosti konsonantskih sustava (iako se gruzijski i hrvatski koriste različitim fonološkim kontrastima u izgradnji svojih konsonantskih sustava), usporedivosti vokalskih sustava (iako je fonetska realizacija vokala drugačija u dvama kontrastiranim jezicima) te usporedive složenosti slogovnih struktura (oba jezika trpe dugačke konsonantske klastere u pristupu slogu), čini se da su gruzijski učenici u odnosu na govornike drugih polaznih jezika (barem u dvama slučajevima koji su ovdje opisani) uspješniji u izgovoru hrvatskih glasova te se stoga može zaključiti da će usvajanje hrvatskoga fonološkog sustava biti relativno uspješno. S druge strane, govornici gruzijskoga gotovo su beziznimno višejezični – uz ruski i engleski kao svjetske jezike, često se služe i svojim manjinskim jezicima – što je okolnost koja svakako pomaže u ovladavanju bilo kojim novim jezikom.

Primijenjena vrijednost ovog osvrta bila bi u tome da naglasi neka problematična mjesta u izgovoru HIJ-a kojima bi valjalo posvetiti pozornosti u poučavanju učenika kojima je gruzijski prvi jezik. To su pouka izgovoru hrvatskoga /s/ te pouka izgovoru hrvatskih zvučnih šumnika, što se može postići uvježbavanjem izgovora posebno osmišljenim vježbama.

Literatura

- Aleksovski, Marinela. 2014. „Poljski' hrvatski.“ U *Croaticum – Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*. 2. zbornik radova, uredili Čilaš-Mikulić, Marica, Antonio-Toni Juričić, 11–28. Zagreb: FF press.
- Banković-Mandić, Ivančica. 2012. *Izgovorna obilježja učenika hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika na različitim stupnjevima znanja*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet – Sveučilište u Zagrebu.
- Blauvelt, Timothy K. 2013. „Endurance of the Soviet imperial tongue: the Russian language in contemporary Georgia“. *Central Asian Survey* 32 (2): 189–209.
- Broers, Laurence. 2001. „Who are the Mingrelians? Language, Identity and Politics in Western Georgia“. Prilog za *Sixth Annual Convention of the Association for the Study of Nationalities 2001.*, preuzeto 27. prosinca 2021. s <http://abkhazworld.com/Pdf/Broers-2001.pdf>, pristupano 27. prosinca 2021.
- Butskhrikidze, Marika. 2002. *The Consonant Phonotactics of Georgian*. Utrecht: LOT.
- Carović, Ines i Ana Čavar. 2010. „Sustavi pogrešaka studenata hrvatskoga kao inojezičnoga sa španjolskoga govornog područja i njihova korekcija“. U *Treći međunarodni znanstveni skup Hrvatski kao drugi i strani jezik HIDIS: knjižica sažetaka*, uredili Novak Milić, Jasna, Zrinka Jelaska i Marija Bošnjak, 20–21. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, preuzeto 11. svibnja 2020. s <https://www.bib.irb.hr/499725> (pristupano 11. svibnja 2020.)
- Čaušević, Ekrem. 2019. „Poteškoće s kojima se mogu suočiti izvorni govornici turskoga tijekom učenja i usvajanja hrvatskoga jezika“. U *Croaticum – Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*. 4. zbornik radova, uredili Banković-Mandić, Ivančica, Marica Čilaš-Mikulić, Darko Matovac, 73–85. Zagreb: FF press.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini i Sanda Lucija Udier. 2013. *Hrvatski za početnike 1. Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranog jezika*, 4. izdanje. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Desnica-Žerjavić, Nataša. 1998. *Fonetska razina jezika u dodiru*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet – Sveučilište u Zagrebu.
- Dobrić, Arnalda i Kristina Katalinić. 2016. „Problemi u percepciji i proizvodnji mađarskih vokala kod odraslih izvornih govornika hrvatskoga jezika“. [Sažetak]. U *Istraživanja govora – Deveti znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem*. Zagreb: Odjel za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva, Odsjek za fonetiku Filozofskoga fakulteta – Sveučilište u Zagrebu, preuzeto 11. svibnja 2020. s <https://www.bib.irb.hr/900214> (pristupano 11. svibnja 2020.)
- Dobrić, Arnalda i Jordan Bičanić. 2013. „Palatal lateral approximant /ʎ/ as one of the main troublemakers in learning Croatian as L2.“ U *Proceedings of Speech and Language 2013 – 4th International Conference on Fundamental and Applied Aspects of Speech and Language*, uredili Sovilj, Mirjana i Miško Subotić, 279–285. Beograd: Life Activities Advancement Center – The Institute for Experimental Phonetics and Speech Pathology.

- Geiger, Bernard, Tibor Halasi-Kun, Aert H. Kuipers i Karl H. Menges [Columbia University]. 1959. *Peoples and Languages of the Caucasus: A Synopsis*. The Hague: 'S-Gravenhage: Mouton & Co.
- Hewitt, George. 2004. *Introduction to the Study of the Languages of the Caucasus*. München: LINCOM Europa.
- Lovrečić, Ivana. 2018. *Fonološka i fonetska odstupanja u hrvatskome kao inome poljskih govornika*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet – Sveučilište u Zagrebu.
- Maddieson, Ian. 2013. „Vowel Quality Inventories“. U *The World Atlas of Language Structures Online*, uredili Dryer, Matthew S. i Martin Haspelmath. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology.
- Matasović, Ranko. 2001. *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Nikolić, Davor. 2015. „In memoriam Branko Vuletić (1937. – 2014.) Fonetika i poetika“. *Umjetnost riječi*, 59 (1–2), 203–207.
- Novak Milić, Jasna. 2005. „Izgovorna obilježja američkih govornika“. U: *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, uredila Jelaska, Zrinka i suradnici, 299–307. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Orlandi, Dušanka. 1967. „Verbotonalna metoda i izgovor talijanskog jezika“. *Govor* I (2), 53–63.
- Podboj, Martina. 2013. „Red riječi u hrvatskom i poljskom jeziku: poteškoće s kojima se susreću poljski studenti kroatistike pri usvajanju reda riječi u hrvatskom jeziku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39 (2), 581–592.
- Požgaj Hadži, Vesna. 1999. „Učenje izgovora i korekcija fonetskih pogrešaka (na primjeru hrvatskog jezika kada ga usvajaju govornici slovenskog kao materinskog)“. *Tabula* 1, 51–66.
- Shosted, Ryan K. i Vakhtang Chikovani. 2006. „Standard Georgian“. *Journal of the International Phonetic Association* 36 (2), 255–264. doi:10.1017/S0025100306002659
- Škarić, Ivo. 1967. „Govori u sukobu“. *Govor* I (2), 31–52.
- Škarić, Ivo. 2005. „In memoriam Petar Guberina (1913. – 2005.)“. *Govor* XXII (1), 1–3.
- Šporčić, Mateja. 2019. „Nastavni materijali za početno učenje hrvatskoga namijenjeni govornicima valencijanskoga.“ U *Croaticum – Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. 4. zbornik radova*, uredili Banković-Mandić, Ivančica, Marica Čilaš Mikulić i Darko Matovac, 147–160. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu – Croaticum – FF Press.
- Šporčić, Mateja. 2020. „Ispravljati ili neč – razumljivost govorne proizvodnje učenika hrvatskoga kao inog jezika“. U *HINIZ – Hrvatski inojezični*, uredili Jelaska, Zrinka, Igor Marko Gligorić, 109–135. Zagreb – Klagenfurt: Filozofski fakultet u Zagrebu – Institut za slavistiku Sveučilišta u Klagenfurtu.

Mrežni izvori

- Council of Europe. *Minority Languages in Georgia: Expressions of Cultural Wealth.*, preuzeto 26. prosinca 2021. https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/AboutCharter/Minority%20languages%20in%20Georgia_EN.pdf.

Language Mingrelian. Phoible, preuzeto 30. prosinca 2021. s (<https://phoible.org/languages/ming1252>).

Laz. Endangered Languages Project, preuzeto 27. prosinca 2021. s <https://endangeredlanguages.com/lang/2246>.

Mingrelian. Endangered Languages Project, preuzeto 27. prosinca 2021. s <https://endangeredlanguages.com/lang/10906>.

Svan. Endangered Languages Project, preuzeto 27. prosinca 2021. s <https://endangeredlanguages.com/lang/3042>.

Type IPA Phonetic Symbols, preuzeto 28. prosinca 2021. s <https://ipa.typeit.org/>.

Two “small” languages in contact – Pronunciation errors of L1 Georgian learners of L2 Croatian

Small languages rarely come in contact, unless they are geographically and culturally close. Croatian and Georgian are geographically distant and have approximately the same amount of speakers. Although they do not belong to the same language family, they are somewhat typologically similar (they have complex consonant systems, average vowel systems, and consonant clusters). It is interesting to see what phonological and phonetic phenomena occur in the interphonology of L1 Georgian – L2 Croatian speakers. This paper mainly deals with phonological and phonetic errors in the pronunciation of native speakers of Georgian who learn Croatian. The phonological system of Georgian is described by contrasting it with the Croatian language in order to identify one group of errors as transfer phenomena from the source language. The applied value of such an approach is to provide guidelines for teaching pronunciation to a specific group of L2 speakers and to provide a profound insight into contact phenomena. This phenomenon occurs when Croatian comes into contact with numerous languages, which are a part of the world’s language diversity, and not only with big European and world languages.

Keywords: Georgian language, Croatian as L2, phonological errors, pronunciation errors, interlanguage